

KARATAY
BELEDİYESİ

KARATAY
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

Yayın Kurulu:

Dr. Mehmet Ali UZ

Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU

Hasan YAŞAR

Ahmet ÇELİK

Ali IŞIK

Av. Serdar CEYLAN

CİLT: 22 • SAYI: 49
13 ARALIK 2023 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

Merhaba

[/akademiksayfalar](#)

www.merhabahaber.com

KONYA'DA MESNEVİHANLIK GELENEĞİ VE MESNEVİHANLAR

Ahmet ÇELİK - Hasan YAŞAR

Hz. Mevlâna Celaleddin-i Rumi'nin altı cilt halinde 25.700 beyitten oluşan Mesnevi'sini dergah, konak ve camilerde

- belirli bir topluluğun huzurunda okuyan,

- nadiren teganni eden,

- bazı kelime, kavram ve sembollerini şerh edip açıklayan,

- ilgili bölüm, beyit yahut mısranın telmih ettiği ayet ve hadislerle işaret ederek şerh eden ve ele alınan tasavvufi konuları öğrencilere “**Mesnevihan**” denir. ⁽¹⁾

İlk Mesnevihan, Hz. Mevlâna'nın kâtibi olan **Hüsameddin Çelebi**'dir. Hüsameddin Çelebi, Hz. Mevlâna'nın yakınında bulunmuş, Mesnevi'yi yazmış ve Hz. Mevlâna'dan manasını bizzat öğrenmiş ve çeşitli zamanlarda isteklilere Mesnevi'yi okutmuştur. Bu bakımdan, Hüsameddin Çelebi “**Mesnevihanlık**” görevinin ilk müessisidir.

Hüsameddin Çelebi, önce Siraceddin Mesnevihan'ı, daha sonra da Hz. Mevlâna'nın oğlu Sultan Veled'i “Mesnevihan” ola-

rak yetiştirmiştir. Başlangıçta “**postnişin**” ile “**Mesnevihan**” aynı kişi iken Sultan Veled'den sonra postnişin olan Ulu Arif Çelebi, Mevleviliği farklı bölgelerde yaymak için zamanını yolculuklara ayırmış ve Konya'daki asitanede postnişine vekâleten başka kişiler Mesnevihan olarak görevlendirilmeye başlanmıştır. Hüsameddin Çelebi'den Mesnevihanlık icazeti alan **Siraceddin Mesnevihan** başta olmak üzere, **Ahmet Eflaki Dede**, **Abdülvahhap Hemedani** ve Sevâkıb müellifi **Mahmut Dede** gibi postnişin olmayan Mesnevihanlar olarak asitanede görev yapmışlardır.

Ahmet ÇELİK

Hasan YAŞAR

Mesnevi şarihi İsmail-i Ankaravi, Mesnevihanlığa dair şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

“Gerçek şudur ki Mesnevi-i Şerif kitabını iyi bir şekilde bilen cehâlet ve gafletten kurtulur. Mesnevi'nin muhtevasıyla amel eden kimse, rabbânî âlimler ve Hak

mürşidler mertebesine erer. Ancak Mesnevi'yi şuurlu bir biçimde bilmek, sadece şerhler vâsıtasıyla mümkün değildir. Mürşidi olmayan bir kimsenin de Mesnevi'den bildiğiyle amel etmesi bir netice vermez. Mesnevi'nin kâmil bir üstâddan öğrenilmesi ve mürşidin Mesnevi hakkında buyurdıkları üzere amel edilmesi gerekir. O zaman kişi, Mesnevi'den bir ilim sâhibi olur; peygamberler ve velilerin ulaştıkları mertebe ve menzillere erer. Bu tarîkatta sülûk edenlerin, Mes-

(1) Mehmed Zeki Pakalın, *Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, İstanbul 1971, c. 2, s. 490; Bilal Kemikli, “Mesnevihan”, **TDV İslam Ansiklopedisi**, c. 6, s. 326; M. Orhan Okay, Osmanlı'da “Mesnevihanlık Gelenegi ve Son Mesnevihanlardan Tahirülmevlevi”, *X. Milli Mevlana Kongresi*, 2-3 Mayıs 2002, Konya, 2002, 2-3 Mayıs 2002, s.310

Derviches

Souvenir de Smyrne

Konya Mevlevileri

nevîdeki ilmi ya şerhlerle ya bir kimseden okumakla ya da okuma yazma bilmiyor iseler yani ümmi iseler ricâl mertebesinde olan azîzlerin ağızlarından dinlemekle almaları gerekir. Böylece câhil ve gâfil kalmasınlar. Tarikattaki sülûkları onun bunun sözüne binâen olmasın. Zirâ tarîkatta engeller pek çoktur. Ayrıca taklid ile kendilerini şeyh ve mürşid kabul ettirip, evliyâ sözleri söyleyen birçok düzme kişi vardır.” (Ankaravi, 2001, s.137)

Mesnevihanlık için klasik tertipte, öncelikle Hz. Mevlâna ve Mevlevilik tarikatıyla ilgili temel birtakım bilgiler edinilir. Ardından **Hakim Senâî** ve **Ferîdüddin Attar**'ın, Pendname, **İlâhîname** ve **Mantıkü't-Tayr** isimli eserleri okunur. Devamında **Hâfız** ve **Sâdi Divan**'ları okunur ve ardından Mesnevî okunmaya başlanır. Mesnevî şerh edilecek hâle gelindikten

sonra Mesnevihanlık verilir.⁽²⁾

MESNEVİHANLIK BERATLARI

Osmanlı Devletinin son dönemlerinde Mesnevihanlıkla ilgili olarak padişah tarafından verilen veya yenilenen beratlar da görülebilmektedir.

Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî Evkâfî'ndan ücretini alan ve Mevlânâ Dergâhı'nda postnişîn olan Mehmed Sa'îd'in elindeki eski berâtın 23 Ocak 1840 tarihinde yenilenmesine dair berat Mevlana Müzesi Arşivi'ndedir.

“Hüve'llahü'l-azîzi'l-mu'în

Abdulmecîd Hân bin Mahmûd el-muzaffer dâ'imâ

Nişân-ı şerîf-i âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı gar-

(2) Cihat Arınc, “Mevlana Bendesî Şefik Can Dede”, *Anlayış*, Nisan 2005, sy.23. s.82

râ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hük-
mü oldur ki Bin ikiyüz elli beş
senesi Rebî'ül-âhîrinin on do-
kuzuncu günü taht-ı 'âlî baht-ı
'Osmânî üzere cülûs-ı
hümâyûn-ı meymenet-makrû-
num vâki' olup 'umûmen tec-
dîd-i berevât olunmak fermâ-
nım olmağın binâ'en 'alâ zâlik
Haremeyni muhteremeyne
mülhak evkâfdan Konya'da
vâki' merhûm ve mağfûrun
lehü Celâleddîn-i Rûmî kudde
sırrihü'l-'azîz evkâfından al-
mak üzere yevmî kırk akçe vazî-
fe ile Mesnevihan-ı câmi'-i
şerîf-i âsîtâne-i müşârün-ileyh
cihetlerine mutasarrıf olan
Dergâh-ı Mevlânâ'da postnişin-

i irşâd olan işbu râfi'-i tevkî'-i
refî'iş-şân-ı hâkânî ift ihârû's-
sulahâ'i's-sâlikîn Mehmed Sa'îd
dâme takvâhü yedinde olan
'atîk berâtın der-sa'adetime ge-
türüp tecdîdin ricâ etmeğın
hakkında mezîd-i 'inâyet-i
pâdişâhânem zuhûra gelüp
'atîk berâtı mûcibince târîh-i
mezbûrdan müceddeden bu
berât-ı hümâyûnumu virdim ve
buyurdum ki mûmâ-ileyh Meh-
med Sa'îd dâme takvâhü ulûb-
ısâbık üzere cihet-i mezbûra
mutasarrıf olup edâ-yı hizmet
eyledikten sonra ta'yîn olunan
yevmî kırk akçe vazîfesin evkâf-
ı müşârün-ileyh mahsûlünden
mütevellişi olanlar yedinden

ahz eyleye şöyle bileler ‘alâmet-i şerîfeme i’timâd kılalar tahrîren fi(‘l-yevmi’)s-sâmin ve‘l-‘aşer min şehri Zi‘l-ka‘de sene hamse ve hamsîn ve mi‘eteyn ve elf (18 Zi‘l-ka‘de 1255 / 23 Ocak 1840). Be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse.”⁽³⁾

Konya’da Hazret-i Mevlânâ Türbesi’nde Mesnevihanlık yapan Mevlânâ sülâlesinden Seyyid İsmâil Çelebi’nin ölümüyle yerine oğulları Mehmed Sa‘îd ve İsmâil Çelebilerin tayinine dâir 10 Aralık 1848 tarihli berât ise şu şekildedir:

Hüve‘l-mu‘în

Abdulhamîd Hân bin Abdulmecîd el-muzaffer dâ‘imâ

Nişân-ı şerîf-i ‘âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı gar-râ-yı cihân-sitân-ı hâkânî hük-mü oldur ki Haremeyn-i şerîfeyn hazînesinden mazbût evkâfdan İstanbul ve gayride vâki‘ vezîr-i a‘zam-ı esbak müteveffa Gâzî Murâd Pâşâ Evkâf-ı Şerîfi’nden almak üzere yevmî bir akçe vazîfe ile Konya’da Hazret-i Mevlânâ Türbe-i Şerîfi’nde nısf hisse Mesnevihanlık ciheti mutasarrıfı sülâle-i Hazret-i müşârün-ileyhden Seyyid İsmâil Çelebi’nin vefâtı vukû‘uyla mahlûlünden kendülere tevcih ve yedlerine berât-ı şerîfim i’tâsı husûsunu oğulları Mehmed Sa‘îd ve İsmâil Çelebiler zîde salâhuhümâ bâ-‘arz-ı hâl niyâz ve istid‘â etmiş ve nısf hisse cihet-i mezkûre mûmâ-ileyhin ‘uhdesinde olduğu hî-nü‘l-kabûl tebeyyün eylemiş olup ancak hazret-i müşârün-ileyh vakfı dâhilinde bulunan

evkâfın tevcihâtının iktizâ-yı icrâsı nizâmına tatbiken bu tara-afa ‘arz ve inhâ olunması nizâmından olduğunu müş‘ir sene-i sâbika evâhir-i şehri Şa‘bânında cânib-i nezâret-i evkâf-ı hümâyûnumdan isti‘lâm olunmuş ve fî‘l-hakîka nısf hisse cihet-i mezbûre mûmâ-ileyhin ‘uhdesinde iken vefâtı vukû‘bulduğu ve merkûmânın sulbî oğulları olarak her vecihle ehl ve erbâb oldukları beyânıyla ‘uhdelerine tevcihi husûsu ift ihârü’s-sulahâ‘i’s-sâlikîn muhtârü‘l-etkiyâ‘i‘l-vâsılîn kâşif-i esrârî‘l-mesnevî vâkıf-ı rumû-zî‘l-ma‘nevî Konya’da Hazret-i Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî kuddise sırrihû’s-sâmî hângâ-hında bi‘l-fi‘l seccâdenişîn olan Mehmed Sa‘îd Çelebi dâme feyzühü tarafından ‘arz ve inhâ olunmuş olduğundan nısf hisse cihet-i mezbûre müteveff â-yı merkûmun mahlûlünden oğulları merkûmân işbu râfi‘ân-ı tevkî‘-i refi‘i‘ş-şân-ı hâkânî Mehmed Sa‘îd ve İsmâil Çelebiler zîde salâhuhümâyâ bermûcib-i nizâm-ı bi’n-nefs bilâ kusûr edâ-yı hizmet itmek ve terk ve tekâsül iderler ise ref‘le-rinden âhara virilmek şartıyla tevcih ve yedlerine berât-ı şerîfim i’tâ olunmak bâbında efâhim-i ricâl-i Devlet-i ‘Aliyye’mden hâlâ evkâf-ı hümâyûnum nâzırı ift ihârü‘l-e-‘âlî ve‘l-e-‘âzim ‘Alî Şefik Beg dâme ‘ulüvvühü i‘lâm eylemiş olmağ-ı la mûcibince tevcih olunmak fermânım olmağın haklarında mezîd-i ‘inâyet-i pâdişâhânem zuhûra gelüp bin ikiyüz altmış beş senesi Muharremü‘l-harâmının onuncu günü târihiyle bu berât-ı şerîfimi virdim ve

(3) Bayram Ürekli, İzzet Sak, Konya Mevlânâ Müzesi Arşivinde Bulunan Fermân ve Berâtlar, Konya 2021, s.54-55

buyurdum ki mûmâ-ileyhimâ Mehmed Sa'îd ve İsmâ'îl Çelebiler zîde salâhuhümâ bababaları müteveff â-yı merkûmun mah-lûlünden şart-ı mezkûr üzere nisf hisse cihet-i mezbûra mutasarrıflı ar olup ta'yîn olunan yevmî bir akçe vazîfelerin evkâf-ı müşârün-ileyh mahsûlünden kâ'im-makâmı olanlar yedinden ahz eyleyeler şöyle bileler 'alâmet-i şerîfeme i'timâd kılalar tahrîren fi'l-yevmi'r-râbi' 'aşer min şehri Muharremi'l-harâm li-sene hamse ve sittîn ve mi'eteyn ve elf (14 Muharrem 1265 / 10 Aralık 1848). Be-makâm-ı Kostantiniyye el-mahrûse. (4)

Hazret-i Mevlânâ Türbesi'nde Mesnevihanlık yapan Mehmed Sa'îd ve İsmâ'îl ibn Seyyid İsmâ'îl Çelebilerin ellerindeki eski berâtın 20 Nisan 1880 tarihinde yenilenmesine dair bir diğer berat ise şöyledir:

(4) Bayram Ürekli, İzzet Sak, Konya Mevlânâ Müzesi Arşivinde Bulunan Fermân ve Berâtlar, Konya 2021, s.194-195

Hüve'l-mu'în

Abdulhamîd Hân bin Abdulmecîd el-muzaff er dâ'imâ

Nişân-ı şerîf-i 'âlîşân-ı sâmi-mekân-ı sultânî ve tuğrâ-yı gar-râ-yı cihân-sitân-ı hâkânî nefeze bi'l-'avni'r-rabbânî hükmü oldur ki

Bin ikiyüz doksan üç senesi Şa'bân-ı şerîfin on birinci günü taht-ı 'âlî-i baht-ı 'Osmânî üzere cülûs-ı hümayûn-ı meymenet-makrûn-ı mülûkânem vâki' olup 'umûmen tecdîd-i berevât olunmak kâ'ide-i mer'îye-i saltanat-ı seneniyyeden olunmuş olduğuna binâ'en memâlik-i şâhânemde bulunan bi'l-cümle hademe-i evkâf ve sâ'ireye cânib-i hazîne-i evkâf-ı hümayûnumdan i'tâ kılınmış olan berevât-ı şerîfe kuyûduyla tatbîk ve mu'âmelât-ı aklâmiye-i sâ'iresi tedkîk olunarak müciblerince ashâbı yedlerine tecdîden berât-ı 'âlîşânımın i'tâsı lüzûmu sâdır olan fermân-ı 'âlîşânım iktizâsından görünmüş olmağla li-eclî't-tecdîd tak-

dîm kılınan berevât-ı şerîfe-i mezkûreden Haremeyn-i muhteremeyn hazînesinden mazbût İstanbul ve gayride vâkî vezîr-i a'zam-ı esbak müteveff â Gâzî Murâd Pâşâ Vakfı'ndan almak üzere yevmî bir akçe vazîfe ile Konya'da Hazret-i Mevlânâ kudde sırrihü'l-âli türbe-i şerîfesinde nısf hisse Mesnevihanlık ciheti ikiyüz altmış beş senesi Muharremü'l-harâmının onuncu günü târihiyle 'uhdelerinde olduğu kayden tebeyün iden işbu râfi'ân-ı tevkî-i refi'îş-şân-ı hâkânî Mehmed Sa'îd ve İsmâ'îl ibney Seyyid İsmâ'îl Çelebiler zîde salâhuhümâyâ tecdîden bu berât-ı hümâyûnumu virdim ve buyurdum ki mûmâ-ileyhimâ kemâ fi's-sâbık bilâ kusûr edâ-yı hüsn-i hizmet olunmak şartıyla cihet-i mezbûre hissesine vazîfe-i mersûmesiyle mutasarrıf olalar tahrîren fi'l-yevmi'l-âşir min şehr-i Cemâziye'l-ülâ li-sene seb'a ve tis'in ve mi'eteyn ve elf (10 Cemâziye'l-evvel 1297 / 20 Nisan 1880).

Be-makâm-ı Kostantiniyye

el-mahrûse.

Evkâf-ı hümâyûn hazîne-i celîlesine mahsûs berât-ı 'âlîşân yazılmak için varakadır yalnız on guruşdur.⁽⁵⁾

MESNEVİHANLIK İCAZETİ

Eylül 1923'te Fatih Câmii Mesnevihanlığı görevi için Üsküdar Mevlevîhânesi şeyhi Ahmed Remzî vâsıtasıyla Abdülhalim Çelebi Efendi tarafından Tahirülmevlevî'ye⁽⁶⁾ gönderilen "**Mesnevihanlık icâzetnâmesi**" şu şekildedir:

"Dâhil-i tarîkû'z-zevk ve'l-vidcân sâlik-i meslekü'ş-şevk ve'l-i'rfân rûh-ı pür-fütûhum arâfetlu Mehmed Tâhir'ül-Mevlevî Dede Efendi dâme feyzuhû tahiyyât-ı vâfiye ve teslimât-ı sâfiye iblâğıyla inhâ olunur ki fitrat-ı zâtîyenize mevhi-

(5) Bayram Ürekli, İzzet Sak, Konya Mevlânâ Müzesi Arşivinde Bulunan Fernân ve Berâtlar, Konya 2021, s.198-199

(6) Alim Kahraman, "Tâhirülmevlevî", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c.39 s.407-409.

be-i Rabbânî ve tevfikât-ı samedânî olan fazl u irfân-ı hakîkînin icâbinca cedd-i emcedim kutb-ı arşü'l-hilâfe ve şems-i semâü'r-re'fe kibletü'l-ârifin ve Kâbetü't-tâifin sultânü'l-kâmilîn vâris-i ekmelü'l-mürselîn Cenâb-ı Mevlânâ Celâleddîn 'azzemallâhu zikruhu ve radiyallâhu anhu efendimiz hazretlerine ezeli ve ebedi intisabla tarikat-ı aliyemize der-kâr olan râbîta ve teslimiyet ve kıdeminize binâen neseben ve tarikaten dâi-i fakîre mevrûs ve mevhûb icâze üzerine Mesnevihanlara mahsus olan destâr-ı şerif misillü kenarı açık destâr-ı şerif sarınmağa bu kerre tarafımızdan destûr ve icâzet verilmiş olmağa eyyâm ve leyâlî-i mübâreke ve resmîyede hâme-i fezâi'l-alâmenizi tâc-i imâmedâr-ı evliyâullah ile tezyîn ve tenvîr eyliyesiz.

Bâkî veffakinallâh ve iyyâküm ve'l-hamdulillâh ve selâmün alâ ibâdihillezîne istafâ fi Cumâdelûla sene ihdâ ve erba

în ve selâse mie ve elf.

Câ-nişîn-i Hazret-i Mevlânâ Mesnevî-hân eş-Şeyh'ül-fakîr Abdülhalim bin Hazret-i Mevlânâ.”⁽⁷⁾

MESNEVİ DERSLERİ

Orhan Okay, 1948'de Tahirülmevlevî'nin Süleymaniye Camii'nde yaptığı Mesnevi Dersleri'ni şöyle anlatmaktadır:

“Tahir Olgun'un 1948 yılı Şubatında Süleymaniye Camii'nde Mesnevi okutacağını duyduğum zaman takip etmeye karar verdim. Vefa Lisesi'nde okumakta olduğumdan ve cami bize çok yakın olduğundan hemen hiçbirini kaçırmadan bütün dersleri takip etmem o kadar zor olmadı.

Mesnevi Dersleri, cumartesi günleri öğle namazından

(7) Mehmed Zeki Pakalın , Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul, 1971 , c. 1, s. 432

sonra Süleymaniye Camii'nin dört sütunundan mihraba yakın ve doğu tarafında bulunan sütunun dibinde, alçakça bir kürsüde veriliyordu.

Önceleri namazdan sonra cemaatin çoğu tecessüsle dersleri takip ederken bir süre sonra daha seçkin, entelektüel bir grup oluşmaya başladı. Aklımda kaldığı kadar otuz ila elli arasında bir dinleyici kitlesi vardı.

Tahir Olgun ilk derste Süleymaniye Camii'nde bu derslerin verilmesinin bir vakıf gereği olduğunu ve bu tarihten galiba iki yüz sene kadar evvel Kubat Çavuş adında biri tarafından vakfedilmiş olduğunu anlattı.

Hafif kısık, yumuşak, biraz gevrek bir sesi vardı. Yaşı yetmişin üzerindeydi ve kırçıl kısa sakalı yumuşak ifadeli çehresini çevreliyordu.

Mesnevi'den beyitler okuya okuya, bazen sadece tercüme ederek, fakat çok defa uzun yahut kısa açıklamalarla dersini verirdi. Beyitleri şerh ederken ilgisi dolayısıyla ayet ve hadisler zikreder, tarihi hadiseleri anlatırdı.

Gerektikçe Sadi'den, Hafız'dan, Muallim Naci'den, Mehmed Akif'ten, diğer Türk şairlerinden ve kendi müellefatından beyitler okur, araya evliya menkıbeleri hatta fıkralar sokuşturur, bazen de kendi hayatından bir takım hatıralar ilave ederdi. Tabi okuduğu beyitlerle daima ilişki kurarak. Yani dinleyicileri sıkmayan bir takrir (anlatım) tarzı vardı. Gerek Arapça gerekse Farsça telaffuzunda kendisini sıkmaz, mahreçlerde rahat bir Osmanlı telaffuzunu tercih ederdi.

Mesnevi şerhine Arapça di-

bacesinden başladı. Galiba bu bahis üç ders, yani üç hafta sürdü. Sonra Mesnevi'nin on sekiz beyitlik ilk bölümü üzerinde de epey teferruatlı (ayrıntılı) olarak durdu. Hele bazı beyitleri uzun uzun açıklıyor, adeta her kelimesinin tasavvufi olarak manasını veriyordu.

Anlattığı fıkralarda veya gerçek hadiselerde hoşlanmadığı bir kişi bahis konusu ise "herif-i na-şerifin biri..." diye başlar, sevdiği ve takdir ettiği bir insan ise "urefadan (ariflerden) bir zat ..." gibi daha saygılı ifadeler kullanırdı.

Dersler bir süre ilerledikten sonra başlangıç ve bitişlerinin belirlendiğini, adeta klasik denilebilecek bir kalıba girdiğini fark ettim. Hemen her derste tekrar edildiği için de ezberlemiş oldum:

Euzü- besmeleden sonra

"Rabbi'srahli sadrî ve yesirli emri v'ahlü'l- ukdeten min lisani yefkahu kavli:
Ya Rabbi, göğsümü ferahlat, işimi kolaylaştır, dilimdeki düğümü çöz ki sözümü iyi anlasınlar" ayetlerini okurdu.

Sonra Mesnevi'den

"Tu megu mara bedan şeh bar nist

Ba keriman karha düşvar nist"

"Bize o şahın huzuruna çıkma müsaadesi yoktur deme. Kerem sahipleriyle iş yapmak zor değildir." beytini okur ve **"Ders-i sabıkta (geçen derste) şu beyitte kalmıştık..."** diyerek konuya girerdi.

Herhalde bir veya bir buçuk saat kadar devam eden ders bittikten sonra da

"İnçünün fermud Mevlana-yı mâ

Kâşif-i esrar ha-yı kibri-

ya

**İn ne necmest ü ne rem-
lest ü ne hab**

**Vahy-i Hak vallahü a'lem
bi's-savab"**

*"Büyük sırları açan, efendi-
miz, Mevlana'mız böyle buyur-
muştur. Bu ne yıldız falıdır, ne
gayıpten haberdir, ne de rüya! Al-
lah'tan ilhamdır, doğrusunu Al-
lah bilir."* kıtasıyla bitirirdi.

Derslere benim dışımda de-
vam edenlerden bazılarında
dikkat ettiğim zaman Mevle-
viliğin yaşamakta olduğu an-
lamıştım. Aralarında muhak-
kak Mevlevi olan veya Mevle-
vimeşreb olanlar vardı. Bazıla-
rının ellerinde koca Mesnevi
ciltleri vardı ve dersleri beyit-
ler üzerinde takip ediyorlardı.
Bazıları kürsünün önünde diz
çöküp otururken belli belirsiz
bir şekilde zemine dudakların
değdiriyorlardı.

Dersler bir süre ilerledikten
sonra o sıralarda Sultan Ahmed
Cami'i'nin baş imamı olan Sa-
dettin Kaynak da devama baş-
ladı. Tahirülmevlevi, Yukarıda
zikrettiğim kıtayı okuyup der-
se son verdikten sonra gözleriyle
cemaat arasında Sadettin
Kaynak'ı arar, onu görünce
"Sadettin Bey, bir aşır-ışeriflüt-
feder misiniz" derdi. Epeyce
şişman gövdesiyle bağdaş ku-
rup oturmakta olan Sadettin
Kaynak da bu rica üzerine diz-
leri üzerinde güçlkle doğru-
lur, iri ve biraz patlak gözlerini
devire devire bir aşır okurdu.

Tahirülmevlevi eski insan-
larımızın pek çoğu gibi mah-
viyet sahibi idi. Kendisinden
"bu fakir" diye bahsederdi.

Mevlana muhibbi idi ve onu
son derece saygılı bir dille
"Cenabı Mevlana Hazreti Pir"
gibi hürmet lafızları kullana-
rak anardı. Elini öpmek iste-
diğiniz zaman, Mevlevilikte
adet olduğu üzere, o da eğilip
sizin elinizi öperdi.

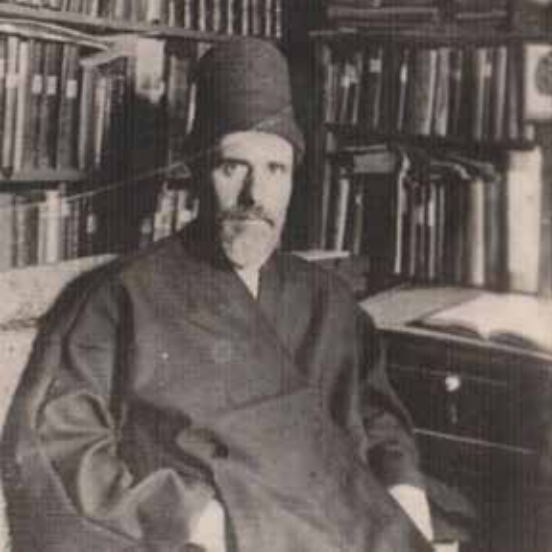
Mesnevi Dersleri ilk yıl ta-
mamen Süleymaniye Camii'nde
verildi. Tahir Ol-
gun'un yaşlı ve biraz da sağ-
lığının bozulduğu yıllardı. İlk
yılın sonunda, sonbahara doğ-
ru, Süleymaniye bayağı soğuk
olmaya başlamıştı. Büyük, loş
ve kuzeye yani Boğaz'a bakan
camiin, herhangi bir ısınma
imkânı olmadığı gibi cemaati
de fazla olmadığından epeyce
üşünüyordu.

Bir gün Hoca, "Bu mübarek
cami fazla soğuk oldu. Müftü-
lüğe bildirdim, Peygamberimi-
zin sünnetine ittiba ederek,
bundan sonra daha ılık bir
semtte, Laleli Camii'nde de-
vam edeceğiz" dedi. Ondan
sonra dersler Laleli Camii'ne
alındı. Orası Marmara'ya,
yani güneye baktığı için ger-
çekten daha ılıktı.

Tahirülmevlevi'nin bu ders-
leri kısa süre sonra, 1949
Şubatından itibaren formalar
halinde basılmaya da başlandı.
1950 yılının sonlarına doğru
hoca hastalandı. Dersler sey-
rekleşti. Sonra hiç devam
edemez oldu. Haseki Hastaha-
nesine yatırdılar. 1951 yılının
güneşli bir Haziran gününde
vefat etti."⁽⁸⁾

(8) M. Orhan Okay, Osmanlı'da "Mesnevihanlık
Geleneği ve Son Mesnevihanlardan Tahirül-
mevlevi", X. Milli Mevlana Kongresi, 2-3 Mayıs
2002, Konya, 2002, 2-3 Mayıs 2002, s. 311-
313; Orhan Okay, "Zarif Bir Mesnevihan", Yedi,

Tâhirü'l-Mevlevî

Veled Çelebi

KONYALI MESNEVİHANLAR

Hız. Mevlânâ hayatta iken derişlerinin çoğunun Farsça bilmesi, bilmeyenlerin ise bizzat Mevlânâ'nın kendisinden istifade etmesi veya bilenlere sorarak öğrenmesi nedeniyle onun döneminde "mesnevîhanlık" diye bir müessesesi yoktu. Hız. Mevlânâ'nın 1273'te vefatından sonra **Hüsâmeddîn Çelebî**, Hız. Mevlânâ'nın halifesi olmuş, müritlerin yetişmesi için Mesnevî dersleri vermeye başlamıştır. On sene şeyhlik yapan Hüsâmeddîn Çelebî, bir çok mesnevîhanın yetişmesine öncülük ederek "Mesnevîhanlık" makamını resmî hüviyete kavuşturmuştur. Özellikle cuma namazlarının ardından Mevlâna Türbesi'nde Kur'an-ı Kerim tilaveti ve ardından sema yapılmasını gelenek hâline getirmiştir.⁽⁹⁾ 24 Ekim 1284'te Konya'da vefat eden Hüsameddin Çelebi Mevlânâ'nın baş ucuna defnedilmiştir.⁽¹⁰⁾

Hüsameddin Çelebi'den itibaren günümüze kadar pek çok Mesnevîhan yetişmiştir. Sultan Veled (v. 1312),⁽¹¹⁾ Ulu Ârif Çelebî, Mesnevîhan Sıraceddin,⁽¹²⁾ Ahmet Eflaki (v.1360),⁽¹³⁾ Derviş Hafız Konevi (v.1543),⁽¹⁴⁾ Derviş Se-

İklim, Aralık 1992, sy.33 s.88-89

(9) Nuri Şimşekler, "Hüsameddin Çelebi" Konya Ansiklopedisi, c.4, s.252-253

(10) Hekim Şifai [F. Nafiz Uzluk], "Sultan Veled", Millî Mecmua, 21 Şubat 1340 [21 Şubat 1924], Yıl: I, S. 9, s. 140-142; 20 Mart 1340 [20 Mart 1924], Yıl: I, S. 11, s. 166-168; H. Ahmet Sevgi, "Hüsameddin Çelebi", TDV İslam Ansiklopedisi c.18, s. 512

(11) Veyis Değirmençay, "Sultan Veled", Konya Ansiklopedisi, C.8, s.148-154

(12) Ahmet Eflaki, Menakibü'l-arifin, c.1, s. 257

(13) Nuri Şimşekler, "Ahmet Eflaki", Konya Ansiklopedisi, c. 1, s. 64-66; Nuri Şimşekler, "Ariflerin Menkıbeleri", Konya Ansiklopedisi, c.1, 257-258

(14) Emine Yeniterzi, "Derviş Manevi", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.78

nai (v.1543),⁽¹⁵⁾ Sinan Dede (v.1561),⁽¹⁶⁾ Derviş Dede (v.1564)⁽¹⁷⁾ Şeyh Abdülatif (v.1574)⁽¹⁸⁾ Şeyh Abdülkerim (v.1589)⁽¹⁹⁾ Hafız Çelebi (v.1590)⁽²⁰⁾ Derviş Manevi Konevi (v.1591),⁽²¹⁾ Alâyi (16. Yüzyıl),⁽²²⁾ Derviş Mahmud Dede (v.1601),⁽²³⁾ Mehmet Semai Çelebi (v.1620),⁽²⁴⁾ Seyyit Ali Efendi (v.1624),⁽²⁵⁾ Abdülhay Efendi (v.1633),⁽²⁶⁾ Kasım Efendi (v.1639),⁽²⁷⁾ Derviş İbrahim Efendi (1654),⁽²⁸⁾ Mesnevihan Ali Efendi (1669),⁽²⁹⁾ Mehmet Efendi,⁽³⁰⁾ Ömer Efendi (v.1719),⁽³¹⁾ Mehmet Efendi (v.1732),⁽³²⁾ Seyyit Ali Çelebi (v.1776),⁽³³⁾ Trabzonî Şeyh Ahmed Dede (v.1777),⁽³⁴⁾ el-Hac Mesnevihan Ali Efendi (1775),⁽³⁵⁾ Şeyh Hasan Sükuti Efendi (1793),⁽³⁶⁾ Mesnevihan Süleyman

Veled İzbudak Çelebi

Efendi (1800),⁽³⁷⁾ Burhanzade Abdülkadir Dede (v.1832),⁽³⁸⁾ Mehmet Vecdi Dede (v.1833),⁽³⁹⁾ Hemdem Çelebi (v.1859)⁽⁴⁰⁾ Nakşi Baba (v.1860),⁽⁴¹⁾ Seyyid Ali (v.1874),⁽⁴²⁾ Kalender Efendi (v.1880),⁽⁴³⁾ Eyüb Sabri Çelebi (v.1883),⁽⁴⁴⁾ Ağazade Ebubekir Sami Efendi (v.1915)⁽⁴⁵⁾ ve Hacı Rıza Dede (v.1919)⁽⁴⁶⁾ kaynaklarda "Mesnevihan" olarak isimleri geçen kimselerden bazılarıdır.

(15) Emine Yeniterzi, "Derviş Senai", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.78

(16) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.2384

(17) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.605

(18) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.107

(19) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.107

(20) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.909

(21) Sadeddin Nüzhet Ergun-Mehmet Ferit Uğur, s. 40; Emine Yeniterzi, "Derviş Manevi", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.133

(22) Semra Tunç, "Alâyi", Konya Ansiklopedisi, c.1, s.175

(23) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1556

(24) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1741

(25) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.2366

(26) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.91

(27) Sadeddin Nüzhet Ergun-Mehmet Ferit Uğur, Konya Halkiyat Harsiyatı, s.84

(28) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1167

(29) Osmanlı Arşivi, İE.EV.18.2101

(30) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1650

(31) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.2114

(32) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1684

(33) Yakup Şafak, "Seyyid Ali Çelebi", Konya Ansiklopedisi, c. 8, s. 59

(34) Necati Elgin, "Konya İlim Muhitinde Yetişen Trabzonî Şeyh Ahmed Dede (Mesnevihan, Mutasavvıf, Şair, Fakih ve Müellif)", Anıt, Ocak-Şubat 1959, sy. 24, s. 10-12.

(35) Osmanlı Arşivi, C..DH..200-9975

(36) Osmanlı Arşivi, C.MF.46-2290

(37) Osmanlı Arşivleri, C..İKTS, 14-675

(38) Yakup Şafak, "Seyyid Abdülkadir Efendi" Konya Ansiklopedisi, c.8, s.17; İbrahim Kunt, "Abdülkadir Dede", Konya Ansiklopedisi, 1/21

(39) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1754

(40) Yakup Şafak, "Hemdem Çelebi", Konya Ansiklopedisi, c.4, s. 222-223

(41) Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.1972

(42) Selçuk Es vefat tarihini 1774 olarak vermektedir. Bakınız: Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, s.2350

(43) Mehmet Ali Uz, "İçelli Ahmet Fevzi Efendi", Konya Ansiklopedisi, c. 4, s.321-322; Veli Sabri Uyar, Konya Bilginleri, Konya, sy. 121-122, s.44

(44) Yakup Şafak, "Eyüb Sabri Çelebi", Konya Ansiklopedisi, c. 8, s. 18

(45) M. Ali Uz "Ağazade Ebubekir Sami Efendi", Konya Ansiklopedisi 1/37

(46) Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya, Eylül-Ekim 1949, sy. 131-132, s.23-24

Filibeli Sıdkı Dede

SON MESNEVİHAN: FİLİBELİ SİDKİ DEDE

Konya'da Mevlana Dergâhı'nın son Mesnevihanı Filibeli Sıdkı Dede'dir (v.1933). Sıdkı Dede, 1824'te Filibe'de doğdu. İlk öğrenimini Filibe'de yaptı. Görüldüğü bir rüya üzerine 1851'de İstanbul'a geldi. Kadıasker Filibeli Halil Fevzi Efendi'den Arapça ve Farsça öğrendi. Konya müftüsü Kadınhanılı Hacı Hüseyin Feyzi Efendi ile birlikte İstanbul'da Şakir Efendi'den icazetname alarak Konya'ya geldi. 1875'te Mevlâna Dergâhı'nda Mesnevihan Hacı Eyüp Çelebi'nin 1883'te vefatı üzerine onun yerine Mesnevihan oldu. 1885'te sabah, akşam, yatsı na-

mazları ile Cuma ve Bayram namazlarını kaldırmak üzere berat ile Sultan Selim Camii'nde hatiplik görevine tayin edildi. Tekkelerin kapatılmasına kadar Mevlana Der-gahi'nda Mesnevihanlık görevini ifa ederek üç defa Hz. Mevlana'nın Mesnevi'sini hatmetti. Arapça ve Farsça dillerini anadili gibi bilirdi. Sülüs, nesih ve talik yazardı. Güzel hakkaklığı, mühürçülüğü vardı. 10 Temmuz 1933'te Konya'da vefat etti. Üçler Mezarlığı'nda met-fundur.⁽⁴⁷⁾

SONUÇ

Sonuç olarak Mesnevihanlık, 13. asırda Konya'da doğmuş ve Mevlevilik Tarikatı içinde kurumsallarak varlığını 20 yüzyıla kadar devam ettirmiştir. Yedi yüzyıl kültür ve irfan hayatımıza yön veren Mesnevihanlık kurumunu 1924'te tarihe kavuşmuş-tur.

Ancak gayri resmi olarak **Baba Hüsnü Ozanbay** (v.1942)⁽⁴⁸⁾, **Vakıflar müdürü Mehmet Hayri Bey** (v.1946), **Veled İzbudak Çelebi** (v.1955)⁽⁴⁹⁾, **Tahirül Mevlevi** (v.1952)⁽⁵⁰⁾ ve **Şefik Can** (v.2005)⁽⁵¹⁾ Cumhuriyet döneminde "Mesnevihan" olarak faaliyetlerine devam etti-

ren kimseler arasındadır.

Çok partili hayata geçişle birlikte 1946'dan sonra Mevlana İhtifalleri'ne izin verilmeye başlanmış ve bundan sonra Mesnevi'den ders verme konusu yeniden canlanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren **Tahir Büyük-körükçü, Mehmet Muhlis Koner, Prof. Dr. Ali Osman Koçkuzu, Prof. Dr. Adnan Karaismailoğlu, Doç. Dr. Yakup Şafak, Doç. Dr. Nuri Şimşekler, Tuğrul İnançer, Ahmet Özkan (muftü), Dr. Faik Özdengül** ve **Hasan Yaşar** Beylerin yaptıkları dersler Hz. Mevlana ve Mesnevi'si üzerine dikkatleri çekmeye devam etmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahmet Çelik, "Konya'da Dağıstanlı Bir Şair: Baba Hüsnü", Akademik sayfalar, 25 Mart 2020, sy.10, s.152-160
- Ahmet Eflaki, Menakibül'arifin (Ariflerin Menkibeleri), Çeviren: Tahsin Yazıcı, İstanbul 1973
- Alim Kahraman, "Tâhirülmevlevî", TDV İslam Ansiklopedisi, c.39 s.407-409
- Bilal Kemikli, "Mesnevihan", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 6, s. 326
- Cihat Arıncı, "Mevlana Bendesî Şefik Can Dede", Anlayış, Nisan 2005, sy.23. s.82
- Emine Yeniterzi, "Derviş Manevi", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.133
- Emine Yeniterzi, "Derviş Senai", Konya Ansiklopedisi, c.3, s.78
- H. Ahmet Sevgi, "Hüsameddin Çelebi", TDV İslam Ansiklopedisi c.18, s. 512
- Hekim Şifai [F. Nafiz Uzluk], "Sultan Veled", Millî Mecmua, 21 Şubat 1340 [21 Şubat 1924], Yıl: I, S. 9, s. 140-142; 20 Mart 1340 [20 Mart 1924], Yıl: I, S. 11, s. 166-168.
- İbrahim Kunt, "Abdülkadir Dede", Konya Ansiklopedisi, c.1, s.21
- M. Ali Uz, "Ağazade Ebubekir Sami Efendi", Konya Ansiklopedisi, c.1, s.37
- M. Orhan Okay, Osmanlı'da "Mesnevihanlık Gelenegi ve Son Mesnevihanlardan

(47) Mehmet Zeki (Dolbay), "Sıdkı Dede Efendi", Babalık, 11 Temmuz 1933; Şahabettin Uzluk, "Mesnevihan Filibeli Sıtkı Dede," Asitane Ocak 2010, sy.1, s.10-11

(48) Veli Sabri Uyar, "Hattatlar Armağanı", Konya, Ocak-Şubat, 1949, sy. 123-124, s.10-11; Ahmet Çelik, "Konya'da Dağıstanlı Bir Şair: Baba Hüsnü", Akademik sayfalar, 25 Mart 2020, sy.10, s.152-160

(49) Mustafa Kara, "İzbudak, Veled Çelebi" TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001, c.23, s.503-505

(50) Alim Kahraman, "Tâhirülmevlevî", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2009, c.39 s.407-409.

(51) Nur Artıran, "Can, Şefik" Konya Ansiklopedisi, c. 2 , s. 225

- Tahirülmevlevi”, X. Milli Mevlana Kongresi, 2-3 Mayıs 2002, Konya, 2002, 2-3 Mayıs 2002, s. 311-313
- Mehmed Zeki Pakalın , Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü, İstanbul 1971
- Mehmet Ali Uz, “İçelli Ahmet Fevzi Efendi”, Konya Ansiklopedisi, c. 4, s.321-322
- Mehmet Zeki (Dolbay), “Sıdkı Dede Efendi”, Babalık, 11 Temmuz 1933
- Mustafa Kara, “İzbudak, Veled Çelebi” TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001, c.23, s.503-505
- Necati Elgin, “Konya İlim Muhitinde Yetişen Trabzonî Şeyh Ahmed Dede (Mesnevihan, Mutasavvıf, Şair, Fakih ve Müellif)”, Anıt, Ocak-Şubat 1959, sy. 24, s. 10-12
- Nur Artıran, “Can, Şefik” Konya Ansiklopedisi, c. 2 , s. 225
- Nuri Şimşekler, “Ahmet Eflaki”, Konya Ansiklopedisi, c. 1, s. 64-66;
- Nuri Şimşekler, “Ariflerin Menkıbeleri”, Konya Ansiklopedisi, c.1, 257-258
- Nuri Şimşekler, “Hüsameddin Çelebi”, Konya Ansiklopedisi, c.4, s.252-253
- Orhan Okay, “Zarif Bir Mesnevihan”, Yedi İklim, Aralık 1992, sy.33 s.88-89
- Osmanlı Arşivi, A. DVNSMHH.d...40-241
- Osmanlı Arşivi, A.DVNSMHH.d...2-922
- Osmanlı Arşivi, AE.SABH.I.. 254-17092
- Osmanlı Arşivi, AE.SSLM.III, 228-13339
- Osmanlı Arşivi, C..DH..200-9975
- Osmanlı Arşivi, C..EV.. 410-20785
- Osmanlı Arşivi, C..EV.. 529-26730
- Osmanlı Arşivi, C..MF.29-1430
- Osmanlı Arşivi, C..MF.20-980.
- Osmanlı Arşivi, C.EV.438-22159
- Osmanlı Arşivi, C.MF.46-2290
- Osmanlı Arşivi, İE.EV.18.2101
- Osmanlı Arşivi, TS.MA.d.7146
- Osmanlı Arşivleri, C..İKTS, 14-675
- Sadeddin Nüzhet Ergun-Mehmet Ferit Uğur, Konya Halkiyat Harsiyatı, Konya 2022
- Selçuk Es, Büyük Konya Ansiklopedisi, Konya, Dizgi On-Bil Yazılım
- Semra Tunç, “Alâyi”, Konya Ansiklopedisi, c.1, s.175
- Şahabettin Uzluç, “Mesnevihan Filibeli Sıtkı Dede,” Asitane, Ocak, 2010, sy.1, s.10-11
- Veli Sabri Uyar, “Hattatlar Armağanı”, Konya, Eylül-Ekim 1949, sy. 131-132, s.23-24
- Veli Sabri Uyar, “Hattatlar Armağanı”, Konya, Mayıs, 1948, sy. 115, s.14-15
- Veli Sabri Uyar, “Hattatlar Armağanı”, Konya, Ocak-Şubat, 1949, sy. 123-124, s.10-11;
- Veli Sabri Uyar, Konya Bilginleri , Konya, sy. 121-122, s.44
- Veyis Değirmençay, “Sultan Veled”, Konya Ansiklopedisi, C.8, s.148-154
- Yakup Şafak, “Eyüb Sabri Çelebi”, Konya Ansiklopedisi, c. 8, s. 18
- Yakup Şafak, “Hemdem Çelebi”, Konya Ansiklopedisi, c.4, s. 222-223
- Yakup Şafak, “Seyyid Ali Çelebi”, Konya Ansiklopedisi, c. 8, s. 59
- Yakup Şafak, “Seyyit Abdülkadir Efendi” Konya Ansiklopedisi, c.8, s.17

